

Att dricka brunn i Vichy var ett populärt överklassnöje i början av 1900-talet. De vackra spa-byggnaderna bjöd på mycket socialt umgänge och "nyttigt" Vichyvatten för hälsan. Vichy tjänade också som fransk huvudstad under nazistockupationen. Foto: tripsavvy.com

Kurorten som blev fransk huvudstad under kriget

Vichy var känt för sina kur- och termalbad redan under antiken. Och vem har inte druckit Vichyvatten eller åtminstone hört talas om det? Idag är staden minst lika känd från tiden då franska regeringen, Vichyregeringen, hade sitt huvudsäte här under andra världskriget.

Men varför valdes Vichy till huvudstad?

I november 1940 besegrade tyskarna den franska armén. Hela norra Frankrike inklusive Atlankusten kom då helt i tyskarnas händer. Södra Frankrike, med Provence och merparten av kolonierna, hamnade däremot i den så kallade Fria Zonen. Där hade Frankrike officiellt fortfarande visst självstyre. Som statschef för den Fria Zonen valdes den då 84-årige marskalken Philippe Pétain - en nationalhjälte

från första världskriget. Den före detta franske premiärministern och politiker Pierre Laval blev regeringschef.

Då Tyskland ockuperade Frankrike 1940, blev södra delen inklusive Provence en fri zon med visst mått av självstyre. Det varade till november 1942 då hela Frankrike blev ockuperat av Tyskland och Italien.

Därför Vichy

Att det blev Vichy som valdes till Fria Zonens huvudstad var vare sig självklart eller ett förstahandsförslag. Det kunde lika gärna ha blivit Lyon, Clermont-Ferrand, Marseille, Toulouse eller någon av de andra städerna som var på förslag. Valet föll på Vichy eftersom där fanns hotell i alla kategorier och staden var van att ta emot välbärgade gäster. Hotellen stod nästan tomma på grund av kriget, så det skulle bli enkelt att härberga regeringen och besökande gäster. Vichy hade även en tågförbindelse med Paris som gjorde det möjligt att åka mellan städerna på bara 4 timmar och 30 minuter. Dessutom hade staden en av Europas modernaste telefonstationer som installerats för de internationella brunnsgästerna redan 1935.

Fria zonens politik

Pétain var övertygad om att Frankrikes förlust mot Tyskland berodde på mora-

liskt förfall i det franska samhället. För att återskapa Frankrikes storhet behövde man höja moral och ordning i landet och det kunde bara en stark regering åstadkomma, utan onödig demokratisk inblandning. Han såg dessutom judar, frimurare, utlänningar och protestanter som de som dragit ner landet i fördärvet - en uppfattning han inte var ensam om vid den tiden. Men nu skulle det bli ordning.

Frihetssymbolen och landsmodern Marianne fick se sig ersatt med byster, vykort och statyer av den nye landsfadern marskalk Philippe Pétain. Vichyregimen förespråkade ett samarbete med Tyskland och förbjöd fackföreningar och arbetsgivarorganisationer samt lät fängsla frimurare, judar och kommunister. 1940 förbjöds judar att inneha offentliga tjänster och positioner där de kunde påverka samhället såsom lärare och advokater samt yrken inom filmindustri, teater och radio.

Redan 1939 hade Frankrike öppnat interneringslägret Camps des Milles utanför Aix-en-Provence dit utlänningar som sågs som säkerhetsrisk för riket fördes (se artikel om Camp des Milles i RN 5 2017). 1940 omvandlades den gamla tegelfabriken till interneringsläger för judar, kommunister, zigenare och andra "oönskade element" i samhället. Sommaren 1942 beslutade regimen sig för att bidra mer aktivt till den "slutliga lösningen" i Tyskland, och lät föra hit

"Travail, Famille, Patrie"
(Arbete, Familj, Fädernesland) var Vichyregimens motto som ersatte den välkända devisen "Frihet, Jämlikhet, Broderskap".

utländska judar från flera departement i den Fria Zonen för vidare transport till de tyska utrotningslägren. "Kollaborationen" med Tyskland gick med andra ord ganska långt.

Arbete, Familj, Fädernesland

Med mål att återskapa Frankrikes storhet, byttes "Frihet, Jämlikhet, Broderskap" mot "Arbete, Familj, Fädernesland". Familjens kärnvärde var viktigt och ekonomiska fördelar infördes för familjer med många barn. Skilmässor blev samtidigt svårt att få igenom och dödsstraff infördes för de som vågade sig på en abort. "Mors Dag" firades som symbol för familjebegreppet.

Den 24 oktober 1940 skakar Pétain och Hitler hand. Pétain såg handslaget som bekräftelse på att Hitler accepterat hans försök att hålla franska Nordafrika utanför tyskt styre. Istället kom handslaget att bli synonymt med Pétains samarbete med nazisterna.

För att stärka känslan för fäderneslandet firades Jeanne d'Arc i maj. Hon var hjältinnan som hade kämpat för Frankrike, men det var inte samma Jeanne d'Arc som hyllats tidigare. Nu blev hon förebilden för den exemplariska kvinnan: katolsk, lydig, kysk och mystisk - och hon stred för sitt fädernesland.

Motstånd mot Vichyregimen

Media och press var hårt styrda och några kritiska röster mot Pétain och regimen tilläts inte. Telefonavlyssning och brevcensur blev därför ofta använda verktyg för att hålla koll på befolkningen. Men trots noggrann övervakning, en effektiv propagandaapparat och trots det överhängande invasionshotet från Tyskland, växte motståndet mot Vichyregimen. Familjer som drabbats av deportationer fick stöd från lokalbefolkningen. I exempelvis Marseille och Aix-en-Provence fanns organiserad hjälp att fly till USA för de som hotades av nazisterna. Cirka 1 000 personer lyckades fly på det sättet redan före sommaren 1941 trots Vichyregimens intentioner att stoppa dem. Pétain kunde istället notera alltför demonstrationer mot regimen runt om i Provence.

Hela Frankrike ockuperat 1942

Den 11 november 1942 ockuperades även Fria Zonen av Italien och Tyskland. Skälet var att Tyskland fruktade ett allierat angrepp. Även om Vichyregimen fick sitta kvar blev deras handlingsutrymme därefter näst intill obefintligt.

1943 genomförde tyskarna med Vichyregimens hjälp en omfattande räd av de gamla hamnvartererna i Marseille. Då arresterades 6 000 personer och 4 000 skickades till koncentrationslägren. Efter en total evakuering sprängdes hamnvartererna. Pétain och Laval försökte senare tona ner sin delaktighet, men ögonvittnen har bekräftat Vichyregimens insats i räden.

Landsförräderi

Efter kriget ställdes Pétain och hans regeringschef Laval inför rätta för landsförräderi. Båda dömdes till döden. Laval försökte då begå självmord men misslyckades och fick bäras till sin avrättning. På grund av sin höga ålder samt sitt goda rykte från första världskriget benådades Pétain till livstids fängelse. Där han dog 1951.

Gunilla Bohman
gunilla@bohman.fr